

МЕДІА-РЕФОРМА

Пропозиції підготували експерти: Ігор Розкладай, Віта Володовська, Вадим Міський, Роман Головенко, Людмила Панкратова, Людмила Опришко, Олександр Бурмагін, Світлана Остапа, Наталія Лигачова, Леся Ганжа.

Громадські організації, які входять до експертної групи РПР:

- Центр демократії та верховенства права
- Детектор медіа
- Центр UA
- Інтерньюз-Україна
- Інститут Розвитку Регіональної Преси

Проблеми, які має вирішити реформа

Протягом 2014–2017 рр. законодавчі зміни у сфері регулювання медіа та свободи інформації дозволили зрушити реформи, започатковані ще в середині 1990-х – на початку 2000-х рр. 19 січня 2017 року було створено юридичну особу суспільного мовлення – ПАТ НСТУ. З 2016 року розпочався процес реформування друкованої преси, серед засновників якої є органи державної влади та місцевого самоврядування. Ухвалено зміни, які дозволили регулятору Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення накладати дієві санкції – штрафи за порушення електронними ЗМІ законодавства, зокрема щодо захисту дітей.

Проте започаткування позитивних зрушень у медійній сфері потребує системного і тривалого впровадження, а також коригування прогалин і неефективних механізмів. Ухвалена в 2006 році редакція Закону «Про телебачення і радіомовлення» уже на той час була застарілою, що спричинило системні проблеми з переходом на ефірне цифрове мовлення, появу непрозорого оператора – ТОВ «Зеонбуд» та неефективне регулювання з боку регулятора. Ухвалення нового закону про аудіовізуальні медіа-сервіси покликане вдосконалити правове поле для діяльності суб'єктів аудіовізуальної сфери, покращити інструментарій регулятора та механізм захисту споживачів. Ухвалення закону – зобов'язання України в межах Угоди про асоціацію, яке має бути виконано до 1 вересня 2019 року.

Суспільне мовлення з моменту ухвалення закону в 2014 році пройшло надскладну стадію трансформації, об'єднавши 31 державну компанію й установу та перетворивши їх на ПАТ НСТУ, яке перебуває під постійним фінансовим тиском, спричиненим хронічним і політично вмотивованим недофінансуванням. Так, у 2018 році компанії виділено лише 50% від передбаченого законом бюджету, що ставить її на межу банкрутства. Саме тому зміни до закону, що стабілізують джерело фінансування та усувають ризики політичного втручання, надважливі для інституційної незалежності компанії.

Спрощення правового середовища для діяльності преси має забезпечити справедливу конкуренцію та мінімально необхідне втручання з боку держави. Законодавчою основою для цього має стати ухвалення нового закону.

Виборчий процес є ключовим елементом демократії, проте чинне законодавство не містить заборон чи обмежень щодо емоційної, беззмістовної передвиборної агітації (реклами). Суттєве обмеження з перспективою заборони реклами в аудіовізуальних ЗМІ має змінити дискурс кандидатів від емоцій до змісту. Запровадження відповідальності за порушення законодавства має забезпечити вищий рівень прозорості та відповідальності ЗМІ.

Інформаційний безлад, пропаганда, мова ворожнечі стали атрибутами виборчих кампаній, а Інтернет-атаки Росії є елементом військової агресії проти України і послаблення європейської спільноти. Інтернет як платформа зіграв ключову роль під час Революції Гідності, надаючи через різні канали комунікації правдиву і найбільш оперативну інформацію про поточні події. Стимулювання ЗМІ до саморегуляції, а надто до дотримання базових вимог діяльності ЗМІ – прозорості та кодексу етики – найбільш демократичний шлях розвитку сфери Інтернет-ЗМІ. Будь-які обмеження чи блокування мають бути здійснені відповідно до стандартів свободи вираження поглядів.

Доступ до публічної інформації впроваджується в Україні вже сім років. Але сфера потребує постійної підтримки. Це зумовлено зміною кадрів та законодавчих норм, що мають прямий вплив на відкритість органів влади. Зміна ставок судового збору створила суттєву перешкоду для реалізації і захисту права на інформацію. Зменшення ставок у сфері доступу має забезпечити ефективний механізм захисту такого права в судах. Ратифікація підписаної Україною у 2018 році Конвенції «Про доступ до офіційних документів» має не лише вивести сферу на конвенційний рівень, але й поширити досвід України й створити міждержавну координаційну групу, що вивчатиме проблеми та найкращі практики реалізації цієї сфери.

ЦІЛЬ 1. Повноцінне функціонування незалежного суспільного мовлення

1. Внести зміни до законодавства про суспільне мовлення задля гарантування незалежності НСТУ та її органів управління.

2. Запровадити більш захищену та прозору модель фінансування суспільного мовлення відповідно до стандартів Ради Європи, зменшивши дискрецію Уряду і Парламенту при розрахунках обсягу щорічного фінансування НСТУ.

3. Протидіяти ухваленню ініціатив, спрямованих на неправомірне втручання в редакційну свободу НСТУ.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України.

ЦІЛЬ 2. Зменшено вплив «великих грошей» на виборчу агітацію в ЗМІ

1. Заборонити або суттєво обмежити платну передвиборчу агітацію на телебаченні та радіо.

2. Вдосконалити механізми контролю та притягнення до відповідальності за порушення вимог виборчого законодавства ЗМІ.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Центральна виборча комісія.

ЦІЛЬ 3. Європейські стандарти регулювання аудіовізуальних медіа

1. Ухвалити новий галузевий закон «Про аудіовізуальні медіа-сервіси», який відповідатиме стандартам Ради Європи та вимогам Директиви ЄС 2010/13/EU (з подальшими змінами).

2. Вдосконалити законодавство про прозорість медіа-власності та запровадити систему прозорості фінансування ЗМІ й забезпечити його належну імплементацію.

3. Створити ефективні механізми співрегулювання у сфері аудіовізуальних медіа.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

ЦІЛЬ 4. Гарантований доступ громадян до публічної інформації

1. Забезпечити ефективний державний контроль за дотриманням права громадян на доступ до публічної інформації (зокрема, удосконалити механізми притягнення до відповідальності за порушення права на доступ).

2. Знизити судовий збір та встановити нульову ставку авансового внеску за примусове виконання судового рішення у справах щодо захисту права на доступ до публічної інформації.

3. Ратифікувати Конвенцію Ради Європи про доступ до офіційних документів.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Президент України.

ЦІЛЬ 5. Вдосконалене регулювання друкованих ЗМІ та посилений захист журналістів

1. Вчасно завершити процес роздержавлення друкованих ЗМІ.

2. Лібералізувати процедуру реєстрації друкованих ЗМІ та вдосконалити вимоги до їхньої діяльності.

3. Скасувати законодавчі норми про вплив державних органів на діяльність ЗМІ, зокрема Закон «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» та Закон «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів».

4. Розширити визначення професійної діяльності журналіста в Кримінальному кодексі України, не обмежуючись наявністю посвідчення журналіста.

5. Підвищити ефективність розслідування справ про перешкоджання журналістській діяльності.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, органи правопорядку.

ЦІЛЬ 6. Забезпечена свобода вираження поглядів в Інтернеті

1. Встановити процедуру добровільної реєстрації (ідентифікації) Інтернет-ЗМІ та вимоги до публікації інформації про власників веб-ресурсів та осіб, відповідальних за редакційну політику.

2. Гарантувати, що будь-які механізми, спрямовані на блокування онлайн-контенту, будуть відповідати міжнародним стандартам свободи вираження поглядів.

Рішення приймає: Верховна Рада України, учасники ринку.